
І.О. Тихонкова

Інститут молекулярної біології і генетики НАН України

Т.О. Ярошенко

Національний університет "Києво-Могилянська академія"

ПРОЕКТ "УКРАЇНСЬКІ НАУКОВІ ЖУРНАЛИ": МЕТА, ЗАВДАННЯ, РЕЗУЛЬТАТИ

---

doi: <https://doi.org/10.15407/akademperiodyka.321.040>

У вересні 2015 року створено веб-ресурс "Українські наукові журнали" (www.usj.org.ua). Мета проекту – зібрати на одній платформі інформацію, яка найчастіше необхідна авторам при виборі українського видання для публікації, забезпечити користувачам зручний пошук журналу за певними параметрами та допомогти редакторам покращити видання. Проект було підтримано Академією наук вищої школи України та Науково-видавничою радою НАН України. Завдяки чому установи МОН України і НАН України отримали рекомендацію заповнити он-лайн анкету про видання, засновниками яких вони є. Це дозволило на спеціально розробленій платформі зібрати інформацію про понад 600 видань, виявити загальні складнощі, що виникають у редколегій та авторів-дослідників, і позначити шляхи їхнього подолання.

Ключові слова: науковий журнал, наукометричні бази даних, спеціальність, вимоги до наукових публікацій.

Останнім часом спостерігається стрімке зростання кількості українських видань, багато установ створюють власні журнали. На жаль, часто вони не дотримуються навіть обов'язкових технічних норм, про рецензування та редагування мова навіть не йде. Точна кількість активних українських серіальних наукових видань невідома, за приблизними підрахунками їх може бути близько 3000. Доля української періодики хвилює науковців, про що свідчать спроби оцінити видання [1]. На численних наукових конференціях і семінарах щороку постають одні й ті самі питання: яким має бути сучасний науковий журнал [2–4], скільки їх має бути в Україні, які офіційні вимоги не дозволяють виданням бути включеними до міжнародних баз даних, питання авторського права, перевірка на плагіат, відсутність фахового рецензування, технічна недосконалість сайтів, залучення цікавих авторів, просування видання до міжнародних баз даних, як отримати *doi* тощо [5–6]. Вже знаними і очікуваними є щорічна конференція "Наукова періодика: традиції та інновації", організована Видавничим домом "Академперіодика" НАН України за підтримки Науково-видавничої ради НАН України, яка цього року вшосте зібрала представників академічних видань,

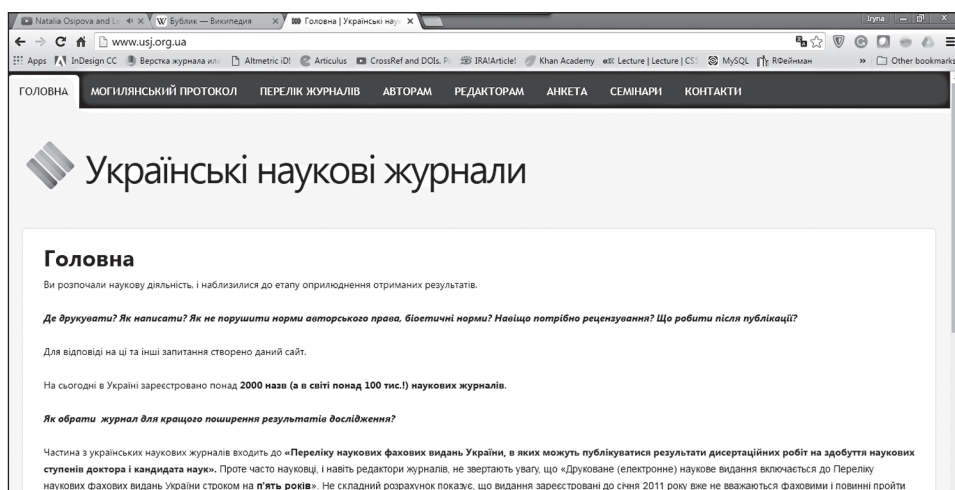

та Міжнародна науково-практична конференція "Наукова комунікація в цифрову епоху", вчетверте цього року організована Національним університетом "Києво-Могилянська академія". Обговорення спільних проблем завершується складанням резолюцій, які направляють до належних інстанцій, щоб прояснити або виправити певні вимоги, але адекватних офіційних відповідей чи рішучих змін не маємо досі [7]. На жаль, часто через нерозуміння місії наукового видання та видавничого процесу на сайтах деяких журналів можна знайти повідомлення, що статті приймаються разом з рецензіями, і якщо у співавтора є доктор наук, то рецензування не відбувається. Такі випадки є формальною реакцією редакцій на вимогу МОН України щодо обов'язкового рецензування. Шкода, журнали не розуміють, що у такий спосіб повністю руйнують місію наукового журналу (представлення нових перевірених наукових даних) та засади *peer review*, коли рецензування здійснюють фахівці певної галузі, які можуть точно оцінити новизну, адекватність методів та висновки, а відповідальність за зміст номера повністю покладена на редколегію та головного редактора.

А молоді науковці під час написання першої статті часто не мають керівника, який би проконсультував, як писати певні розділи, на що звертати увагу, як готувати ілюстративний матеріал, оформлювати рукопис відповідно до вимог певного видання, опрацьовувати зауваження і готувати відповіді на рецензії, а після публікації — інформувати наукову спільноту про власні здобутки. Не всі ВНЗ надають цю інформацію у відповідних навчальних курсах, та знайомлять студентів із базами даних наукової літератури, механізмом відбору та верифікацією релевантної інформації, критичними моментами публікації, нормами авторського права, роботою з бібліографічними менеджерами та ідентифікаторами автора. Тому інколи студенти ще під час написання курсових робіт використовують неверифіковані джерела пошуковиків *Google*, *Yandex*, *Yahoo* та послуговуються лише даними з Вікіпедії. Це суттєво викривлює сучасну картину знань у певній галузі і є причиною некоректного планування роботи, втрати часу і матеріалів на проведення непотрібних експериментів з винайдення "п'ятиколесного ровера без керма".

Коли у березні 2015 р. з метою укладання резолюції за результатами 3-ої Міжнародної науково-практичної конференції "Наукова комунікація в цифрову епоху" зібралася група науковців, бібліотекарів та редакторів журналів, було з'ясовано, що не всі критичні для існування видання питання були розглянуті на конференції. Тож включити їх до резолюції неможливо, але потреба узагальнити вимоги до наукового видання українською мовою є нагальною. Тому було укладено протокол, де враховано рекомендації для редакторів журналів, який отримав назву за місцем зустрічі фахівців — Могилянський [8].

На конференціях часто пропонували оновити і зробити більш зручним формат Переліку наукових фахових видань (так званий перелік ВАК) та каталогу "Наукова періодика" на сайті Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Зокрема, доповнити їх інформацією про індексування

Головна сторінка сайту www.usj.org.ua

журналів базами даних, ISSN, сайтами, видалити інформацію про видання, у яких закінчився п'ятирічний термін реєстрації у "переліку ВАК", але відповідних змін внесено не було. Тому в серпні 2015 р. група волонтерів розпочала роботу над створенням електронного каталогу українських видань. У вересні 2015 р. було запущено тестову версію сайту www.usj.org.ua (Українські наукові журнали), на якому представлено такі розділи: Могилянський протокол, Перелік журналів, інформація для Авторів, Редакторів, Анкета (для журналу), Контактна інформація (рисунок).

Для включення журналу в базу даних "Українські наукові журнали" відповідальний представник редакції має заповнити он-лайн форму на сайті, індексація видання безкоштовна. В анкеті необхідно вказати: назву(и) видання мовами, що була(и) вказана(і) у свідоцтві про реєстрацію ЗМІ, ISSN друкованої та он-лайн версії, скорочення відповідно до ISSN, рік заснування, назви засновників, адресу сайту видання, періодичність, чи є видання лише електронним, склад редколегії, якими мовами публікується основний текст, наявність розширених і структурованих резюме мовами основного тексту і англійською, формат списків літератури, спеціальність за ВАК з датою реєстрації, якими базами даних індексується (окремо вказано *Web of Science (Core Collection)*, *Web of Science (ESCI)*, *Scopus*, *Index Copernicus*, РИНЦ (бази, індексація видання в яких дозволяє зарахувати роботу як профільну для отримання наукових ступенів і звань, але можна вказати всі інші бази, в яких індексується видання, тематика видання, тип рецензування, наявність doi, наявність перекладної версії (і заповнити анкету для перекладної версії), плата за публікацію та контактна інформація редакції (ці дані не відображаються на сайті Usj.org.ua). Після заповнення анкети інформація про видання одразу з'являється на сайті, але позначена жовтим кольором. Таке маркування вказує, що інформація перебуває на етапі перевірки коор-

динатором проекту. За результатами перевірки координатор направляє до редакції лист зі списком необхідних уточнень та рекомендаціями щодо поліпшення видання.

Опрацювання 600 анкет, поданих до проекту, виявило низку загальних проблем.

ISSN. Досі є видання, що не мають *ISSN*. Часто видання не мають *ISSN* для он-лайн версії. Інколи представники редакцій не знають, що оскільки в Україні не відкрито регіонального представництва агенції *ISSN*, то для його отримання достатньо заповнити он-лайн форму <http://www.issn.org/services/requesting-an-issn/>. Надання *ISSN* безкоштовне. Також з'явилися "ділові фірми", які пропонують допомогу в отриманні *ISSN* за велику плату. У редакціях багатьох видань не пам'ятають офіційного скорочення назви, яку було надано під час реєстрації *ISSN*. Відсутність регіонального офісу ускладнює процес уточнення даних, оскільки представники агенції *ISSN* відмовляються надавати уточнення раніше реєстрованим виданням і пропонують або передплатити доступ до баз *ISSN*, або оформити журналу сертифікат з необхідною інформацією за 40 євро. Неодноразово наголошувалося, що правильне наведення скорочення і зазначення його на сайті видання є запорукою коректного підрахунку цитувань і можливості подальшої індексації в наукометричних базах [4], але досі маємо безліч варіантів скорочень і транслітерацій.

Загальна проблема вісників ВНЗ — наявність спільної назви та великої кількості серій, які виходять під одним *ISSN*, а у "перелік ВАК" занесені для різних спеціальностей. Такі виданнями мають зареєструвати окремі *ISSN* для кожної серії.

Редколегія. В редколегію вписані лише представники однієї установи, або взагалі не наведено склад редколегії.

Рецензування і Редакторські стандарти. Статті друкуються без рецензування, або з "домашніми" рецензіями. Не прописано процедуру рецензування, чи є перевірка на плагіат та процедуру відкликання статей, в яких виявлено фальсифікацію або плагіат.

Сайти. Сайти відсутні або інформація про видання наявна лише на сайтах бібліотек ВНЗ чи наукових установ, де наведено *pdf* цілого номера, що перешкоджає коректному індексуванню пошуковими системами. Застарілі архіви, наприклад, останній номер, представлений на сайті, за 2011 рік. Постає питання: чи продовжує існувати журнал?

Резюме. Коротке резюме (одне—два речення із загальних фраз, які не відображають змісту роботи і не є привабливими для читачів, дублюють назву статті).

Мова видання. Англійська є мовою науки, і автори, які орієнтовані на визнання світовою спільнотою, мають друкувати статті англійською. Звісно, це додаткові зусилля і додаткові кошти для журналів на оплату редактора англійської, але іншого шляху немає [9].

Списки літератури. Або в форматі за ДСТУ, що не дозволяє пошуковикам виконувати коректну індексацію, або наводяться два переліки — за

ДСТУ та в одному з міжнародних форматів. Сподіваємося отримати офіційний дозвіл журналам оформлювати списки літератури в тому форматі, який є прийнятим у певній галузі знань і свідомо обраний редакцією. Використання референс-менеджерів дозволяє швидко переформатовувати перелік відповідно до різних форматів [10].

Не поновлена реєстрація в "переліку ВАК".

Індексація базами даних. Багато журналів не представлено ані в спеціальних, ані в наукометричних базах наукової літератури, деякі індексуються в хвижацьких базах, таких як *Prescopus*.

Позитивні приклади: багато видань ВНЗ співпрацюють із платформою УРАН, що працює на *OJS*, тому мають і коректні, з технічної точки зору, сайти, і можливість отримати *doi*.

Для академічних видань отримувати *doi* допомагає Передплатне агенство "Укрінформнаука" [6].

Журнали розпочали вказувати *ORCID* авторів. У міжнародних виданнях наявність цього ідентифікатора стала майже обов'язковою практикою. *ORCID*, запропонований у 2012 р., є шістнадцятизначним номером та працює як гіперпосилання, що є шляхом до он-лайн сторінки з *CV* науковця. У власному профілі вчений може подати інформацію про освіту, місце роботи, отримані гранти та перелік публікацій. *ORCID* співпрацює з *ResearcherID* (аналогічний авторський ідентифікатор від *Web of Science*), який дозволяє представити всі роботи автора і безкоштовно проаналізувати публікації вченого засобами платформи *Web of Science*. Можна передавати перелік публікацій як з *Web of Science* до *ORCID*, так і у зворотному напрямку. *ORCID* дозволяє експортувати записи про статті автора зі *Scopus*. *ORCID* необхідно вказувати при подачі грантових заявок у багатьох міжнародних фондах. З 2016 р. *ORCID* розпочав співпрацю з агенцією *CrosRef* і його наявність у автора публікації та наведення його у статті дозволяє автоматично додавати публікацію до профілю науковця під час надання статті *doi*.

Редколегії кількох журналів є дійсно міжнародними, на сайтах вказано країну і установу, *ORCID* та контактні дані.

Крім каталогу та анкети, веб-портал "Українські наукові журнали" містить інформацію, що може бути корисна авторам: Коли і навіщо писати статтю? Перевірені джерела інформації. Наукометричні і реферативні бази даних, архіви (*Scopus, WoS, DOAJ, eLibrary, PubMed, MedLine*). Правила оформлення рукопису. Списки літератури. Робота з референс менеджерами (*Mendeley, EndNote, others*). Авторське право. Коли і як можна використовувати частини "чужих робіт" (рисунки, таблиці)? Плагіат. Авторське право у цифровому середовищі, правові засади відкритого доступу, препринти і постпринти. Рецензування. Що не можна робити (Салями, автоплагіат...). Наукометричні показники: Імпакт-фактор, індекс Гірша. Де і як повинен індексуватися автор (*Scopus, ResearcherID, ORCID, Google Scholar, Researchgate*)? Захист дисертацій, документи, законодавчі норми.

Також на сайті представлений розділ "Редакторам", який дає відповіді на питання: Що таке *ISSN*? Де його отримати? Чим відрізняються *ISSN* і *ISBN*? Необхідні елементи окремої публікації. Обов'язкові елементи сайту журналу. Навіщо журналу індексуватися в базах даних? Як подати журнал в *Scopus* та *Web of Science*? Обов'язкові критерії та інструкція. Що таке *doi*? Як його отримати? Журнали відкритого доступу. Чого не можна робити в журналі і не повинно бути ані в правилах для авторів, ані в реальному житті? Законодавчі норми.

Оскільки до нашої ініціативної групи часто звертаються за консультаціями, тому на сайті є розділ з темами семінарів, які ми періодично проводимо в установах на запрошення.

Одним із потужних інструментів інформаційного просування багатьох сучасних проектів є соціальні мережі, тому в жовтні 2015 р. було створено окрему сторінку у Facebook "Українські наукові журнали" <https://www.facebook.com/ukrsj/>, на якій розміщується інформація про конференції, семінари, тренінги, що будуть корисні авторам та редакторам, а також допоміжні матеріали, що дозволяють зробити написання статей більш комфортним і ефективним. Сторінка має понад 1000 вподобань, окремі пости сягають охоплення у десятки тисяч читачів.

У подальших планах групи долучити до проекту видання галузевих академії наук та наукових товариств. Місією проекту залишається сприяння підвищенню рівня українських наукових журналів, просвітництво та консультування авторів, застереження їх щодо публікації власного наукового доробку у виданнях, які не відповідають міжнародним вимогам або вдаються до нечесних практик.

Розраховуємо, що проект "Українські наукові журнали" допоможе навести лад в українській періодиці та сприятиме гідному представленню здобутків українських дослідників світовій науковій спільноті.

Дякуємо усім учасникам проекту Українські наукові журнали: Мелашенку Андрію (Інститут кібернетики ім. В.М. Глушкова НАН України), Борисовій Тетяні (Національний університет "Кієво-Могилянська Академія"), Андрущенко Валентині (Державний фонд фундаментальних досліджень), Кучмі Ірині (*EIFL*), Сербіну Олегу (Наукова бібліотека імені М. Максимовича), Андреевій Тетяні (*Tobacco control*), Назаровцю Сергію (Національний університет "Кієво-Могилянська Академія").

Щиро вдячні Видавничому дому "Академперіодика" НАН України за професіоналізм і щорічну чудову організацію дуже потрібного заходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Влох Р.О. Система оцінки українських фахових видань Наука України у світовому інформаційному просторі. 2008; (1):57–94.
2. Ярошенко Т.О. Про CrossRef, DOI, OpenURL та інші інновації в епоху електронних журналів : що, чому, як, навіщо? Бібліотечний форум України. 2009. (1): 26–29.

3. Ярошенко Т.О. Електронні журнали в системі інформаційних ресурсів бібліотеки ю Київ : Знання, 2010. 215 с.
4. Тихонкова І.О. Джентльменський набір журналу. Що? Де? Скільки це нам коштуватиме і чи варто воно того? Наука України у світовому інформаційному просторі. 2012; (7):61–67.
5. Тихонкова І.А. DOI (digital object identifier) – обов'язательний елемент сучасного наукового видання Наука України у світовому інформаційному просторі. 2013; (8): 68–75.
6. Радченко А.І., Яцків Т.М. Система цифрових ідентифікаторів DOI для журналів НАН України. 2015; (11): 18–24.
7. Радченко А.І. Лезо Оккама: як врятувати вітчизняну наукову періодику Наука України у світовому інформаційному просторі. 2016; (13): 22–30.
8. Назаровець С.А., Ярошенко Т.О. Могилянський протокол": рекомендації щодо вдосконалення редакційних політик українських наукових видан. Наука України у світовому інформаційному просторі. 2015; (11): 56–59.
9. Харченко В.О. Проблеми інтеграції української наукової періодици в міжнародну спільноту Наука України у світовому інформаційному просторі. 2012; (6): 68–70.
10. Тихонкова І.О. Список літератури наукової статті — важливий індикатор якості статті (як не мати зайвого клопоту з його оформленням) Наука України у світовому інформаційному просторі. 2015; (11): 100–106.

Tykhonkova I.O., Yaroshenko T.O.

PROJECT UKRAINIAN SCIENTIFIC JOURNALS: AIM, TASKS, RESULTS

The web portal Ukrainian Scientific Journals (www.usj.org.ua) was created in September, 2015. The aim of the project is to collect all information about Ukrainian journals necessary for authors to choose the right journal for publication, present information for authors and editors about the publishing process, scientometric, scientific literature databases etc. The project was supported by the National Academy of High Education, a supporting letter was sent to the Ministry of Education, and Scientific Publishing Council of the National Academy of Sciences of Ukraine. Due to this, scientific institution and universities received letters with recommendation to submit information about their journals to the platform. Currently more that 600 journal are represented at www.usj.org.ua, and it allows for quick analysis for finding solutions to common problems and ways of solving existing issues.

Key words: scientific journal scientometric database, specialty requirements for scientific publications.

---

*Тихонкова Ірина Олександрівна, канд. біол. наук, стари. наук. співроб. Інституту молекулярної біології і генетики НАН України, спеціаліст з освіти клієнтів, Томсон Рейтер (Департамент Інтелектуальної власності та Наукових досліджень), Viopolym.cell@gmail.com
Ярошенко Тетяна Олександрівна, канд. іст. наук, віце-президент з наукової роботи та інформатизації Національного університету "Києво-Могилянська академія", yaroshenko@ukma.kiev.ua*